অধ্যায় ৫ ঃ মৃত্যুদণ্ড

অধ্যায় গাঁথনি

৫.১ উদ্দেশ্য

৫.২ পৰিচয়

৫.৩ পৃষ্ঠভূমি

৫.৪ শাস্তিৰ তত্ত্ব

- ৫.৪.১ সতর্কতামূলক তত্ত্ব
- ৫.৪.২ সংস্কাৰমূলক তত্ত্ব
- ৫.৪.৩ প্রতিফলমূলক তত্ত্ব

৫.৫ মৃত্যুদণ্ড কি

- ৫.৫.১ বিষয়টো সন্দর্ভত দার্শনিকৰ দৃষ্টিভংগী

৫.৬ মৃত্যুদণ্ড বিষয়ক বিতর্ক ঃ মৃত্যুদণ্ড ন্যায়সংগতনে?

- ৫.৬.১ সংস্কাৰবাদী দৃষ্টিভংগী
- ৫.৬.২ সংস্কাৰবাদী দৃষ্টিভংগীৰ প্রত্যাহ্বান
- ৫.৬.৩ বিতর্কৰ প্রাসংগিকতা

৫.৭ ভাৰতত মৃত্যুদণ্ড

৫.৮ জীয়াই থকাৰ অধিকাৰ সপক্ষে যুক্তি

৫.৯ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

৫.১০ অধিক জানিবলৈ

৫.১১ অগ্রগতিৰ খতিয়ান

৫.১২ আৰ্হি প্রশ্ন

৫.১ উদ্দেশ্য

অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি —

- সংবাদ মাধ্যমত সঘনে আলোচিত মৃত্যুদণ্ডৰ বিষয়ে জানিব পাৰিব
- ইয়াৰ দর্শনৰ মূলৰ সৈতে কি সম্পর্ক আছে বর্ণনা কৰিব পাৰিব
- শাস্তিৰ বিভিন্ন তত্ত্ব বিশ্লেষণ কৰিব পাৰিব
- মৃত্যুদণ্ডৰ ন্যায়সংগতাৰ সপক্ষে আৰু বিপক্ষে থকা সম্ভাব্য যুক্তিবোৰ বাহিৰ কৰিব পাৰিব
- সাম্প্রতিক সামাজিক পৰিঘটনাত মৃত্যুদণ্ডৰ প্রাসংগিকতা আৰু উপযুক্ত প্রয়োগ বুজি পাব

৫.২ পৰিচয়

দর্শন হ'ল অধ্যয়নৰ এনে এক শাখা যিটোৱে জীৱন আৰু সামগ্রিকভাবে সমগ্র বিশ্ব-ব্রহ্মাণ্ডৰ কথা আলোচনা কৰে। আমাৰ ঔসুকতাই চিনাকী পৃথিৱীখনৰ জ্ঞান চেৰাই যায় বাবে দর্শনে আমাক পৰিঘটনামূলক আৰু ভাৱাতীত দুয়োখন জগতৰ আলোচনাত সহায় কৰে। আকৌ, দর্শনে আমাক যথার্থভাৱে মানুহ হিচাপে একোটা অর্থবহ জীৱন যাপনৰ উপায় অন্বেষণ কৰাতো প্রয়োজনীয় সহায় আগবঢ়ায়। দর্শনৰ যিটো শাখাৰ দ্বাৰা এনেধৰণৰ কার্যকলাপবোৰ চলাই নিয়া হয় সেইটোক 'মূল্য মীমাংসা' (Axiology) বোলে। 'মানৱ আচৰণৰ বিজ্ঞান' বুলি অভিহিত কৰা নীতিশাস্ত্র হ'ল 'মূল্য মীমাংসা'ৰ এটা গুৰুত্বপূর্ণ বিষয়। শাস্তিৰ তত্ত্ব হ'ল নীতিশাস্ত্রত আলোচিত এটা প্রধান বিষয়। শাস্তিৰ সৈতে দুটা প্রধান দিশ জড়িত হৈ থাকে- ন্যায়িক (legal) আৰু নৈতিক (moral)। দর্শনৰ এটা শাখাৰূপে নীতিশাস্ত্রই 'মূল্য মীমাংসা'ৰ অধীনত এই দুয়োটা দিশেৰে শাস্তিৰ তত্ত্ববোৰ আলোচনা কৰাৰ চেষ্টা চলায়। এনেকৈয়ে শাস্তিৰ তত্ত্ববোৰ আলোচনা কৰাৰ চেষ্টা চলায়। এনেকৈয়ে শাস্তিৰ তত্ত্বটো দর্শনৰ আলোচনাৰ এক গুৰুত্বপূর্ণ অংশত পৰিণত হ'ল। শাস্তিৰ তত্ত্বৰ অধীনত আলোচনা কৰা এটা গুৰুত্বপূর্ণ বিষয় হ'ল মৃত্যুদণ্ড (Capital Punishment)। এই অধ্যায়টিৰ মূল উদ্দেশ্য হ'ল মৃত্যুদণ্ডৰ অর্থ বাহিৰ কৰা আৰু সমাজত এই শাস্তিৰ প্রচলন বাহাল ৰখাৰ ক্ষেত্রত থকা সমস্যাসমূহ তথা এই শাস্তিৰ তাৎপর্য আলোচনা কৰা।

৫.৩ পৃষ্ঠভূমি

মৃত্যুদণ্ড শাস্তিৰ এক গ্রহণযোগ্য ৰূপ হয়নে নহয় সেইবিষয়ে অন্তহীন বিতর্ক চলি আছে। ইয়াৰ সৈতে ন্যায়িক , পৰীক্ষামূলক আৰু নৈতিক সমস্যাৰ জটিল সমষ্টি এটা জড়িত হৈ আছে। আমেৰিকা যুক্তৰাষ্ট্রৰ সংবিধানৰ অষ্টম সংশোধনীত 'নিষ্ঠুৰ প্রকৃতিৰ তথা অগতানুগতিক শাস্তি' প্রদানত বিযেধাজ্ঞা আৰোপ কৰা হৈছে। অর্থাৎ, মৃত্যুদণ্ড নিষ্ঠুৰ (cruel) নে অগতানুগতিক (unusual) প্রকৃতিৰ তাক কেন্দ্র কৰি ন্যায়িক বিতর্কবোৰ গঢ় লৈ উঠিছে।

অপৰাধ মানে হ'ল একোটা ব্যাঘাত সৃষ্টিকাৰী কার্য। ই সমাজৰ প্রতিষ্ঠিত আইন উলংঘা কৰে। মেকেঞ্জিয়ে কৈছিল যে সামাজিক আইনৰ বিৰুদ্ধে কৰা এটা অন্যায় মানে হ'ল সমগ্র মানৱ জাতিৰ বিৰুদ্ধে কৰা অন্যায় মানে হ'ল সমগ্র মানৱ জাতিৰ বিৰুদ্ধে কৰা অন্যায়; আইনৰ এই লংঘিত মহিমা পুনৰ প্রতিষ্ঠিত নোহোৱা পর্যন্ত এনে কার্য অক্ষমণীয় হৈ ৰ'ব। এই যুক্তিটোৰে শাস্তিৰ ন্যায্যতা বিচাৰি পোৱা যায়। সমাজ নাইবা ৰাষ্ট্রই অন্যায়কাৰীক শাস্তি দিয়ে। কাৰণ, অন্যায়কাৰীয়ে সামাজিক আইন উলংঘা কৰি এই আইনৰ মহিমা অৱনমিত কৰে। অন্যায়কাৰীক শাস্তি দিয়া হয়; কাৰণ, তেওঁ নৈতিক আইন উলংঘা কৰি শাস্তিৰ যোগ্য হৈ পৰে। অন্যায়কাৰীয়ে তেওঁৰ অপৰাধমূলক কার্যৰ দ্বাৰা কেৱল সামাজিক শান্তিকে ব্যাঘাত কৰিব খোজা নাই; তেওঁ

নিজৰ প্ৰস্থিতিও অৱনমিত কৰিছে। কোনো অন্যায়কাৰীক শাস্তি দিয়া হয়, কাৰণ ন্যায়ব্যৱস্থাই এনে শাস্তি দাবী কৰে। ন্যায়ে কয় যে প্ৰশংসনীয় আৰু নিন্দনীয় দুয়ো ধৰণৰ কাৰ্যৰ সমানুপাততে বঁটা আৰু শাস্তিৰ উপযুক্ত বিতৰণ ব্যৱস্থা এটা থাকিব লাগে। এইখিনিতে এটা প্ৰশ্ন উঠিব পাৰে- শাস্তিৰ যোগ্য হয়নে নহয় সেয়া নিৰ্ধাৰণ কৰিবলৈ অপৰাধৰ মাত্ৰা কেনেকৈ জোখা হ'ব?

৫.৪ শাস্তিৰ তত্ত্ব

মৃত্যুদণ্ড প্ৰদান কৰাতো সমীচীন হয়নে নহয় সেই বিষয়ে এটা স্পষ্ট সিদ্ধান্তলৈ অহাৰ আগতে শাস্তিৰ এক্তিয়াৰ সম্পৰ্কে থকা বিভিন্ন দৃষ্টিভংগীত আলোকপাত কৰিলে বিষয়টো বুজাত সহজ হ'ব। আমি শাস্তি প্ৰদানৰ ন্যায্যতাক দুটা বহল ভাগত ভগাব পাৰোঁ- পৰিণাম নিৰপেক্ষবাদী (Deontological) আৰু উপযোগিতাবাদী (Utilitarian)। এই ভাগ দুটাই প্ৰধানতঃ শাস্তিৰ তিনিপ্ৰকাৰৰ তত্ত্বৰ কথা সূচায়। প্ৰকাৰ কেইটা হ'ল- সতৰ্কতামূলক (Preventive) অথবা নিবৃত্তিকাৰক (Deterrent) তত্ত্ব, সংস্কাৰমূলক (Reformative) অথবা শিক্ষামূলক (Educative) তত্ত্ব আৰু প্ৰতিফলমূলক (Retributive) তত্ত্ব। এইবাৰ এই তিনি প্ৰকাৰৰ তত্ত্বৰ বিষয়ে চমুকৈ আলোচনা কৰোঁ আহক।

৫.৪.১ সতৰ্কতামূলক তত্ত্ব

সতৰ্কতামূলক তত্ত্বৰ সমৰ্থনকাৰীসকলৰ মতে শাস্তিৰ মূল লক্ষ্য হ'ল কোনো অপৰাধ পুনৰ সংঘটিত হোৱাত বাধা দিয়া। ইয়াত কোৱা হয় যে অন্যক সদৃশ অপৰাধ সংঘটিত কৰাত বাধা দিবলৈ দোষী অপৰাধীক শাস্তি দিবই লাগিব। এনে শাস্তি দৃষ্টান্তমূলক হোৱা উচিত। এই তত্ত্বটোৰ সমস্যা হ'ল কেতিয়াবা ই লঘূ দোষত গুৰু শাস্তি দিয়াৰ পৰামৰ্শ আগবঢ়াব পাৰে। তত্ত্বটোৰ কেন্দ্ৰীয় বিষয়বস্তু এই আপ্তবাক্যষাৰৰ মাজেদি প্ৰকাশিত হয়- 'আপোনাক ভেড়া চুৰি কৰাৰ বাবে শাস্তি দিয়া হোৱা নাই, ভেড়া চোৰ কৰিব নোৱাৰে বোলা নিয়মটো ভংগ কৰা বাবেহে শাস্তি দিয়া হৈছে।" এই তত্ত্ব অনুসৰি এজন অপৰাধীক অপৰাধ ৰোধ কৰাৰ পন্থা হিচাপেহে শাস্তি প্ৰদান কৰা হয়। মানুহক উপায় হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰা কথাটোক বহুতে যুক্তিসংগত বুলি মানি ল'ব নোখোজে।

৫.৪.২ সংস্কাৰমূলক তত্ত্ব

সংস্কাৰমূলক তত্ত্বৰ সমৰ্থকসকলৰ মতে শাস্তিৰ লক্ষ্য হ'ল অপৰাধীৰ স্বভাৱৰ সংশোধন ঘটোৱা। কাৰণ, অপৰাধ সংঘটিত কৰাৰ আগতে অপৰাধী জন/ জনী সমাজৰ এজন সদস্য আছিল। সেয়েহে, অপৰাধীক ইতিবাচক স্বভাৱ-চৰিত্ৰৰে পুনৰ সংস্থাপিত হোৱাত সহায় কৰাটো সমাজৰ কৰ্তব্য। অপৰাধীৰ কল্যাণৰ বাবেই শাস্তি দিয়া উচিত।

শাস্তিৰ লক্ষ্য হ'ল অপৰাধীৰ সমাজ বিৰোধী প্ৰৱণতাবোৰ শুধৰোৱা যাতে সি পুনৰ সমাজত নিজৰ হেৰোৱা প্ৰস্থিতি ঘূৰাই পায়। শাস্তিয়ে অপৰাধীক নৈতিক আদৰ্শ আৰু নৈতিক কৰ্তব্য সম্পৰ্কে সচেতন তথা শিক্ষিত কৰিব লাগে। শাস্তি কেতিয়াও কাৰ্যৰ প্ৰতিফলস্বৰূপে প্ৰদান কৰা উচিত নহয়।

৫.৪.৩ প্ৰতিফলমূলক তত্ত্ব

প্ৰতিফলমূলক তত্ত্ব হ'ল শাস্তিৰ সৈতে জড়িত তৃতীয়টো গুৰুত্বপূৰ্ণ দৃষ্টিভংগী। এই তত্ত্ব সম্পূৰ্ণৰূপে ন্যায়িক ব্যৱস্থাৰ সৈতে জড়িত। এই তত্ত্ব অনুসৰি শাস্তি হ'ল ন্যায়ৰ কাৰ্য। শাস্তি নিজেই হ'ল উপায়। ই আন কোনো কথা সাধন কৰাৰ উপায় নহয়। শাস্তিৰ প্ৰধান লক্ষ্য হ'ল প্ৰতিফল। ইয়াৰ উদ্দেশ্য হ'ল নৈতিক আইনৰ সৰ্বোপৰিতা তথা কৰ্তৃত্বক প্ৰতিৰক্ষা প্ৰদান কৰা আৰু অপৰাধীৰ প্ৰতি ন্যায় কৰা। প্ৰতিফলমূলক তত্ত্বৰ সমৰ্থকসকলৰ মতে সমাজৰ নীতি-নিয়ম উলংঘাকাৰীক শাস্তি দিব লাগে। কাৰণ, সি সমাজৰ বিৰুদ্ধে অন্যায় কৰিছে। অন্য ব্যক্তি আৰু সমাজৰ প্ৰতি কৰা অন্যায়ৰ প্ৰতিফল অপৰাধীয়ে পোৱা উচিত। শাস্তিয়ে তাক তাইক কৃতকৰ্ম সম্পৰ্কে সচেতন কৰি তোলা উচিত। শাস্তি হ'ল অপৰাধীক কৰা প্ৰশংসা (নেতিবাচক)। প্ৰতিফলমূলক তত্ত্বৰ সমৰ্থকসকলৰ দুটা ভাগ আছে। এটা ভাগৰ মতে শাস্তি প্ৰদানকাৰী কৰ্তৃপক্ষই অপৰাধীক শাস্তি দিয়াৰ আগতে অপৰাধীৰ অভিপ্ৰায় (motive) আৰু উদ্দেশ্য (intention) বিবেচন কৰি চোৱা উচিত। শাস্তি যান্ত্ৰিকভাৱে প্ৰদান কৰা অনুমতি। তেনে কৰিলে শাস্তি দমনৰ নামান্তৰ মাথো হ'ব। শাস্তি দয়া পৰৱশতাৰে দিয়া ন্যায় হোৱা উচিত। ইয়াক কঠোৰতা হ্ৰাসকাৰী প্ৰতিফলমূলক তত্ত্ব (Mollified Retributive Theory) বোলা হয়। তত্ত্বটোৰ আনটো ভাগৰ সমৰ্থকৰ মতে শাস্তি সদায় 'যেনে কুকুৰ তেনে টাঙোন' প্ৰকৃতিৰ হোৱা উচিত। গুৰুতৰ অপৰাধৰ শাস্তি গুৰুতৰ হোৱা উচিত। শাস্তিৰ প্ৰকৃতি অপৰাধৰ প্ৰকৃতি অনুসৰি নিৰ্ধাৰণ কৰা উচিত। ইয়াক কঠোৰতাবাদী প্ৰতিফলমূলক তত্ত্ব (Regoristtic retributive theory) বোলা হয়। এই প্ৰসংগতে মৃত্যুদণ্ডৰ বিষয়টো উত্থাপিত হয়।

প্ৰতিফলমূলক তত্ত্বই ব্যতিক্ৰম পৰিস্থিতিত মৃত্যুদণ্ডক ন্যায্যতা প্ৰদান কৰে। মানুহৰ জীয়াই থকাৰ অধিকাৰ হ'ল এটা মৌলিক অধিকাৰ। যদি কোনোবাই আন কাৰোবাৰ প্ৰাণহানি কৰে, তেন্তে ন্যায়ে সেই ব্যক্তিজনকো জীয়াই থকাৰ অধিকাৰৰ পৰা বঞ্চিত কৰাৰ দাবী তোলে। এইদৰেই মৃত্যুদণ্ডৰ ন্যায্যতাৰ বিষয়টো বুজাৰ চেষ্টা চলোৱা উচিত। কিন্তু সাধাৰণ দৃষ্টিৰে চাবলৈ গ'লে মৃত্যুদণ্ডৰ ধাৰণাটো যেতিয়াৰে পৰা প্ৰচলিত হৈছে তেতিয়াৰ পৰাই ইয়াক লৈ বিতৰ্ক চলি আছে বুলিব পাৰি। তলত মৃত্যুদণ্ড কি আৰু ইয়াক কেন্দ্ৰ কৰি কোনবোৰ বিষয়ৰ আলোচনা চলি আছে সেয়া বৰ্ণনা কৰা হ'ল।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

১। শাস্তিৰ সতর্কতামূলক তত্ত্ব মানে কি?

২। শাস্তিৰ সংস্কাৰমূলক তত্ত্ব মানে কি?

৩। শাস্তিৰ প্রতিফলমূলক তত্ত্ব মানে কি?

৫.৫ মৃত্যুদণ্ড কি

মৃত্যুদণ্ডৰ ইংৰাজী প্রতিশব্দ হ'ল 'Capital Punishment' অথবা 'Death Penalty' । ই হ'ল এটা চৰকাৰী অনুমোদনপ্রাপ্ত অনুশীলন। ইয়াৰ অধীনত কোনো এক গুৰুতৰ অপৰাধৰ বাবে ৰাষ্ট্রই কাৰোবাক মৃত্যুৰ শাস্তি বিহিব পাৰে। কাৰোবাক এনেদৰে শাস্তি দিয়া হ'ব বুলি কৰা ৰায়দানটোকে ইংৰাজীত 'death sentence' বোলা হয়। এই ৰায়দানক কাযচ্ছুত পৰিণত কৰা প্রক্রিয়াটোক 'execution' বুলি জনা যায়। মৃত্যুদণ্ড লাভ কৰিবলগীয়া অপৰাধবোৰক 'Capital crime' অথবা 'Capital offence' বুলি কোৱা হয়। শাস্তি বিধৰ সৈতে জড়িত 'Capital' শব্দটোৰ মূল হ'ল লেটিন শব্দ 'Capital'- অর্থ 'শিৰ মূৰ বিষয়ক'। প্রথমতে 'Capital Punishment' বুলিলে শিৰচ্ছেদ কৰি প্রদান কৰা শাস্তিৰ কথা বুজোৱা হৈছিল। ভাৰতত মৃত্যুদণ্ড এটা বৈধ শাস্তি।

৫.৫.১ বিষয়টো সন্দর্ভত দার্শনিকৰ দৃষ্টিভংগী

শাস্তি সম্পর্কে বিভিন্ন দার্শনিকে বিভিন্ন মত পোষণ কৰি আহিছে। প্রখ্যাত গ্রীক দার্শনিক এৰিষ্টটলে শাস্তিক এটা নেতিবাচক পুৰস্কাৰ (negative reward) বুলি অভিহিত কৰিছিল। তেওঁৰ দৃষ্টিভংগী অনুসৰি ইচ্ছাকৃতভাৱে কোনো নৈতিক আইন উলংঘা কৰা ব্যক্তি এনে নেতিবাচক পুৰস্কাৰ লাভ কৰাৰ যোগ্য। সমাজে এনে ব্যক্তিক প্রাপ্য পুৰস্কাৰ লাভ কৰাৰ যোগ্য। সমাজে এনে ব্যক্তিক প্রাপ্য পুৰস্কাৰ দিয়া উচিত। জার্মান দার্শনিক ইমানুৱেল কাণ্টৰ মতে অপৰাধীক শাস্তি প্রদান কৰা উচিত। ইয়াৰ কাৰণ এইটো নহয় যে অপৰাধীয়ে এটা অপৰাধ সংঘটিত কৰিছে; শাস্তি প্রদানৰ মূল কাৰণ হ'ল অপৰাধীয়ে সংঘটিত কৰা কার্যটো তেওঁৰ নিজৰ বাবেও কল্যাণজনক নাছিল অথবা এই কার্যই অন্যৰো কোনো কল্যাণ নাসাধে। কাণ্টে শাস্তিৰ প্রতিফলমূলক তত্ত্বটো সমর্থন কৰিছিল। তেওঁ কৈছিল, "শাস্তিক কেতিয়াও অপৰাধী অথবা সমাজৰ বাবে এটা কল্যাণ সাধনকাৰী কার্যপন্থা ৰূপে প্রদান কৰিব নালাগে। শাস্তিৰ বিধি-বিধান হ'ল দ্ব্যর্থহীনভাৱে অৱশ্যকৰণীয় কার্য।' হেগেলে এই দৃষ্টিভংগী সমর্থন কৰিছিল। হেগেলে এই বুলিও কৈছিল যে অপৰাধীয়ে শাস্তি দাবী কৰে। শাস্তি অপৰাধীৰ পুৰস্কাৰ। শাস্তি হ'ল অপৰাধীৰ

প্রাপ্য- অপৰাধীয়ে কোনো নৈতিক আইন ভংগ কৰি এনে পুৰস্কাৰ অর্জন কৰে। শাস্তিক সেয়েহে অপৰাধীৰ বাবে নেতিবাচক পুৰস্কাৰ বুলিও ক'ব পাৰি। ওপৰত উল্লেখ কৰা তিনিওগৰাকী দার্শনিকৰ দৃষ্টিভংগীৰ মৃত্যুদণ্ডৰ ক্ষেত্রত গভীৰ প্রভাৱ আছে। তিনিওগৰাকীৰ দৃষ্টিভংগীকে শাস্তিৰ প্রতিফলমূলক তত্ত্বৰ অনুসিদ্ধান্ত বুলি অভিহিত কৰিব পৰা যায়। আন এগৰাকী চিন্তাবিদ ৰাশ্বডেলে প্রতিফলমূলক তত্ত্বৰ সমালোচনা কৰি শাস্তিৰ সংস্কাৰমূলক তত্ত্বটোৰ পোষকতা কৰিছিল। তেওঁ প্রতিফলমূলক তত্ত্বটোক এটা প্রতিহিংসামূলক তত্ত্ব বুলি কৈছিল। তেওঁৰ মতে অপৰাধৰ সমানুপাতিক হোৱাকৈ অপৰাধীক কিমান পৰিমাণৰ যাতনা প্রদান কৰা হ'ব সেয়া কোনোপধ্যে নির্ধাৰণ কৰিব পৰা নাযায়।

৫.৬ মৃত্যুদণ্ড বিষয়ক বিতর্ক ঃ মৃত্যুদণ্ড ন্যায়সংগতনে ?

ওপৰৰ শিতানত উল্লেখ কৰা তত্ত্ব তিনিটাৰ মৃত্যুদণ্ড সম্পর্কে নিজ নিজ দৃষ্টিভংগী আছে। শাস্তিৰ সংস্কাৰমূলক তত্ত্বৰ লক্ষ্য হ'ল অপৰাধীৰ স্বভাৱ-চৰিত্রৰ সংশোধন। ইয়াৰ দ্বাৰাই স্পষ্টকৈ বুজিব পাৰি যে এই তত্ত্বই মৃত্যুদণ্ডৰ পোষকতা নকৰে। অপৰাধীক মৃত্যুদণ্ড দিয়া মানে অপৰাধীৰ সংস্কাৰ সাধনৰ প্রশ্নটো অর্থহীন কৰি পেলোৱা। সতর্কতামূলক তত্ত্বই আকৌ অপৰাধৰ পুনৰাবৃত্তি ৰোধ কৰাৰ লক্ষ্যক সমর্থন কৰে। এই তত্ত্ব অনুসৰি অপৰাধীৰ কল্যাণৰ বাবে শাস্তি বিহা নহয়, অন্য লোকক একে ধৰণৰ অপৰাধ সংঘটিত কৰাৰ পৰা আঁতৰাই ৰাখিবলৈহে অপৰাধীক শাস্তি দিয়া হয়। এই তত্ত্বই দৃষ্টান্তমূলক শাস্তি প্রদানৰ পোষকতা কৰে। সেই দিশেৰে এই তত্ত্বটোৱে মৃত্যুদণ্ডক ন্যায্যতা প্রদান কৰে। কঠোৰতা হ্রাসকাৰী প্রতিফলমূলক তত্ত্বই অপৰাধীৰ অভিপ্রায়, উদ্দেশ্য আৰু অপৰাধ সংঘটিত হোৱাৰ পৰিস্থিতি আদি বিবেচনা কৰি চোৱাৰ অন্তত শাস্তি প্রদানৰ পোষকতা কৰে। কিন্তু যদি অপৰাধ গুৰুতৰ প্রকৃতিৰ হয়, শাস্তি লাঘৱ কৰিব পৰাবিধৰ কোনো পৰিস্থিতি নাথাকে আৰু অপৰাধী দুর্দ্ধর্ষ স্বভাৱৰ তথা অপৰাধীৰ স্বভাৱ-চৰিত্র অসংশোধনসাধ্য হয়, তেনে ক্ষেত্রত মৃত্যুদণ্ড বিহা হ'ব পাৰে। কঠোৰতাবাদী প্রতিফলমূলক তত্ত্বই অপৰাধীৰ শাস্তি লাঘৱ কৰিব পৰা পৰিস্থিতিবোৰ বিবেচনাৰ বাবে গ্রহণ নকৰে। ইয়াৰ পৰিৱর্তে এই তত্ত্বই অপৰাধৰ গুৰুতৰ ৰূপ অনুসৰি অপৰাধীক শাস্তি দিয়াৰ পোষকতা কৰে।

৫.৬.১ সংস্কাৰবাদী দৃষ্টিভংগী

সংস্কাৰবাদী তত্ত্বৰ দ্বাৰা এই ভাৱধাৰাৰ সমর্থকসকলক সংস্কাৰবাদী নাইবা মানৱতাবাদী বুলি কোৱা হৈছে। সংস্কাৰবাদী সকল মৃত্যুদণ্ডৰ বিৰোধী। তেওঁলোকৰ মতে যদি নৈতিক আইন সাব্যস্তকৰণেই শাস্তিৰ লক্ষ্য হয়, তেন্তে ই প্রতিশোধৰ নামান্তৰ

হ'ব। এই ভাৱধাৰা অনুসৰি অপৰাধ এটা সংঘটিত কৰাৰ সময়ত অপৰাধীজন সাময়িকভাৱে মানসিক সুস্থিৰতাহীন হৈ পৰে। সাধাৰণতে, কোনেও শীতল মস্তিষ্কৰে হত্যা কৰিব নোৱাৰে। কিন্তু, সমাজে যেতিয়া কাৰোবাক মৃত্যুদণ্ড বিহে, তেতিয়া ই শীতল মস্তিষ্কৰে এই সিদ্ধান্ত লয়। সেয়েহে, সমাজ আৰু ইয়াৰ নেতৃবৰ্গকো হত্যাৰ অপৰাধত মৃত্যুদণ্ড বিহা উচিত। মানৱতাবাদীসকলে বিশ্বাস কৰে যে অন্যৰ বাবে আদর্শ প্রতিষ্ঠা কৰিবলৈ কাৰোবাৰ জীৱন নাশ কৰাটো হ'ল বৰ্বৰ নিষ্ঠুৰতাৰ প্রমাণ। মৃত্যুদণ্ডৰ প্রচলন থকা দেশবোৰত এতিয়াও নৰহত্যাৰ অপৰাধ নাইকিয়া হোৱা নাই। অর্থাৎ, মৃত্যুদণ্ডই সমাজত প্রত্যাশিত প্রভাৱ পেলাব পৰা নাই। মানৱতাবাদীসকলৰ মতে সুস্থ আৰু দৃঢ় ৰাজহুৱা মতামত তথা গণ সজাগতাইহে প্রকৃতার্থত অপৰাধ নির্মূলত সহায় কৰিব পাৰে। অপৰাধ সংঘটিত কৰাসকলক অপৰাধ নির্মূলৰ পন্থা হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰাটো হ'ল মানৱীয়তাৰ বিৰুদ্ধে কৰা অপৰাধ।

অপৰাধী সমাজতত্ত্ব (Criminal Sociology) ই সংস্কাৰবাদী তত্ত্বটো সমর্থন কৰে। ই অপৰাধক প্রতিকূল সামাজিক পৰিস্থিতিৰ ফল বুলি গণ্য কৰে। তেওঁলোকৰ মতে সামাজিক অসমতা, অনুকূলভাৱে খাপ নোখোৱা পৰিস্থিতি আৰু দুর্নীতিৰ বাবে অপৰাধ সংঘটিত হয়। যেনে, এই ভাৱধাৰাৰ সমর্থকসকলে বিশ্বাস কৰে যে চুৰি অপৰাধৰ কাৰণ হ'ল দৰিদ্রতা। সেয়েহে, অপৰাধীৰ সামাজিক তথা অর্থনৈতিক অৱস্থাৰ উন্নতি সাধন নকৰাকৈ অপৰাধ নিবৃত্তিত চেষ্টা কৰাটো অর্থহীন আৰু ক্ষতিকাৰক কথা। মানৱ সমাজখন ন্যায় আৰু সমতাৰ আধাৰত পুনৰ নির্মাণ কৰি ল'ব পাৰিলেহে অপৰাধ প্রতিহত কৰিব পৰা যাব।

ওপৰৰ আলোচনাৰ পৰা ক'ব পৰা যায় যে যদি শাস্তিয়ে নিয়ম ভংগকাৰীৰ স্বভাৱ-চৰিত্রৰ সংস্কাৰ সাধন কৰিব পাৰে, তেন্তে শাস্তিৰ লক্ষ্য সফল হ'ব। অৱশ্যে, নিয়ম উলংঘাকাৰীৰ সংস্কাৰ সাধন কৰাৰ লগতে শাস্তিয়ে অপৰাধীৰ অপৰাধ সংঘটিত কৰাৰ অভ্যাস দৃঢ় কৰি তোলাৰো সম্ভাৱনা বহন কৰে। সেয়েহে, কেতিয়াবা শাস্তিতকৈ দয়াশীল আচৰণে উত্তম ফলাফল দেখুৱাব পাৰে। কেতিয়াবা ক্ষমাই অপৰাধীক অপৰাধবোধত ভোগাৰ সুযোগ দি প্রায়চিত্ত আৰু সংশোধনীৰ পথ গ্রহণ কৰিবলৈ অনুপ্রাণিত কৰে। অপৰাধৰ দ্বাৰা ক্ষতিগ্রস্ত হোৱা পক্ষটোৰ পৰা লাভ কৰা ক্ষমাই কেতিয়াবা অপৰাধীৰ হৃদয় বিগলিত কৰাৰ লগতে অপৰাধীৰ প্রকৃতি সলনি কৰে।

ওপৰত আলোচনা কৰা সংস্কাৰবাদী মনোভাৱৰ পৰা এই কথা স্পষ্ট হ'ল যে সংস্কাৰমূলক তত্ত্বই মৃত্যুদণ্ডক ন্যায্যতা প্রদান নকৰে। কাৰণ ফাঁচীকাঠত ওলোমা ব্যক্তিক কোনো প্রকাৰে শুধৰাব পৰা নাযায়।

৫.৬.২ সংস্কাৰবাদী দৃষ্টিভংগীৰ প্ৰত্যাহ্বান

সংস্কাৰবাদী দৃষ্টিভংগীত কিছুমান সমস্যা আছে। এই কথা সকলোৱে জানে যে আটাইবোৰ অপৰাধকে সামাজিকভাৱে অনুকূলকৈ খাপ নোখোৱা পৰিস্থিতিৰ ফল বুলি ক'ব পৰা নাযায়। কিছুমানে ইচ্ছাকৃতভাৱে অপৰাধ সংঘটিত কৰে। এনে অপৰাধীসকল প্ৰতিকূল সামাজিক পৰিস্থিতিৰ ভুক্তভোগী নহ'বও পাৰে। দূৰ্নীতি বোলা সাধাৰণ পৰিঘটনাটো হ'ল ইয়াৰ যথোপযুক্ত উদাহৰণ। সংস্কাৰবাদীসকলৰ দৰে আটাইবোৰ অপৰাধকে সামাজিক প্ৰতিকূলতাৰ ফল বুলি ধৰি ল'লে অপৰাধৰ সুস্পষ্ট বৈশিষ্ট্য কিছুমান আওকাণ কৰা হ'ব।

৫.৬.৩ বিতৰ্কৰ প্ৰাসংগিকতা

মৃত্যুদণ্ডৰ বিষয়টো বহুতো দেশ আৰু ৰাজ্যত সক্ৰিয় বিতৰ্কৰ কেন্দ্ৰবিন্দু। এটা একক ৰাজনৈতিক আদৰ্শ অথবা সাংস্কৃতিক অঞ্চলৰ ভিতৰতে বিষয়টো সন্দৰ্ভত ভিন ভিন স্থিতি আছে। ইউৰোপীয়ান ইউনিয়নৰ মৌলিক অধিকাৰৰ ছনদৰ ২ নং অনুচ্ছেদৰ অধীনত মৃত্যুদণ্ড প্ৰদান কৰাটো নিষেধ কৰা হৈছে। ৪৭ খন সদস্য ৰাষ্ট্ৰ থকা ইউৰোপৰ পৰিষদেও সদস্য ৰাষ্ট্ৰবোৰৰ ওপৰত মৃত্যুদণ্ড বিহাত নিষেধাজ্ঞা আৰোপ কৰিছে। ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ সাধাৰণ পৰিষদে ২০০৭, ২০০৮, ২০১০, ২০১২ আৰু ২০১৪ চনত গ্ৰহণ কৰা অনা-বাধ্যবাধকতামূলক সিদ্ধান্তৰ জৰিয়তে মৃত্যুদণ্ড বিষয়ক এক বিশ্বজনীন সাময়িক স্থগন আৰু পৰ্যায়ক্ৰমে শাস্তিবিধৰ নিৰ্মূলকৰণৰ আহ্বান জনাইছে. বহুতো ৰাষ্ট্ৰই ইতিমধ্যে মৃত্যুদণ্ড প্ৰদানৰ ব্যৱস্থা উঠাই দিছে। কিন্তু এতিয়াও বিশ্বৰ মুঠ জনসংখ্যাৰ ৬০ শতাংশকৈও অধিক লোক চীন, ভাৰত, আমেৰিকা যুক্তৰাষ্ট্ৰ আৰু ইণ্ডোনেচিয়াৰ দৰে মৃত্যুদণ্ডৰ প্ৰথা প্ৰচলিত থকা দেশত বাস কৰে।

মৃত্যুদণ্ডৰ বিপক্ষে থকা যুক্তিবোৰ যথেষ্ট পৰিমাণে সত্য। কিন্তু মৃত্যুদণ্ড সম্পূৰ্ণ নিৰ্মূলকৰণৰ যুক্তিটোকো পূৰ্ণ সমৰ্থন কৰিব পৰা নাযায়। এই কথাত কাৰো দ্বিমত নাই যে মৃত্যুদণ্ড প্ৰচলিত দেশবোৰৰ পৰা অপৰাধ সম্পূৰ্ণ নাইকিয়া হোৱা নাই। কিন্তু এই কথাও সমানে সত্য যে এনেবোৰ দেশৰ পৰা মৃত্যুদণ্ড উঠাই দিলে গুৰুতৰ অপৰাধৰ মাত্ৰা দ্ৰুত গতিত বৃদ্ধি পোৱাৰ প্ৰবল সম্ভাৱনা আছে। সংস্কাৰবাদীসকলে দাবী কৰাৰ দৰে অপৰাধমূলক সকলো কাৰ্যৰ আঁৰৰ কাৰণ সামাজিক অথবা অৰ্থনৈতিক অসমতা, শিক্ষাৰ অভাৱ অথবা অপৰাধীৰ মানসিক বিসংগতি নহ'বও পাৰে। কিছুমান মানুহ জন্মগতভাৱে অপৰাধী প্ৰকৃতিৰ হ'ব পাৰে। এনে মানুহকোনো সংস্কাৰে শুধৰাব নোৱাৰে। যদি এনে অপৰাধীক গুৰুতৰ কুকৰ্মৰ বাবে লঘূ শাস্তি বিহা হয়, তেন্তে ই অন্য মানুহৰ অপৰাধ প্ৰৱণতাক প্ৰশ্ৰয় দিব পাৰে। এই দিশেৰে, শাস্তিৰ সতৰ্কতামূলক মনোভাৱটোক উলাই কৰিব নোৱাৰি। যদি অপৰাধ গুৰুতৰ প্ৰকৃতিৰ হয়, আৰু অপৰাধীৰ

শাস্তি লাঘৱ কৰিব পৰা ধৰণৰ কোনো পৰিস্থিতিতএনে অপৰাধ সংঘটিত নহয়, তেন্তে এনে অপৰাধৰ বাবে মৃত্যুদণ্ড ন্যায্য বুলি ক'ব পাৰি। যদি অপৰাধীয়ে শীতল মস্তিষ্কেৰে কাৰোবাক হত্যা কৰে, তেন্তে ইয়াৰ পুৰস্কাৰ হিচাপে সি মৃত্যুদণ্ড গ্ৰহণ কৰিব লাগিব।

৫.৭ ভাৰতত মৃত্যুদণ্ড

ভাৰতত মৃত্যুদণ্ড এটা বৈধ শাস্তি। এম্‌নেষ্টি ইণ্টাৰনেশ্যনেলৰ তথ্য অনুসৰি ভাৰতত ২০০৭ চনত অতি কমেও ১০০ টা, ২০০৬ চনত ৪০ টা, ২০০৫ চনত ৭৭টা, ২০০২ চনত ২৩ টা আৰু চঞ্চল্ত্বৰ চনত ৩৩টা অপৰাধীক মৃত্যুদণ্ড বিহা হৈছে (কিন্তু এই মৃত্যুদণ্ড এতিয়াও কাৰ্যকৰী কৰা হোৱা নাই)। মৃত্যুদণ্ড কাৰ্যকৰী কৰা অপৰাধীৰ কোনো আনুষ্ঠানিক পৰিসংখ্যা এতিয়াও সদৰি কৰা হোৱা নাই। ভাৰতীয় ন্যায়ালয়বোৰে মৃত্যুদণ্ড বিহা অপৰাধীবোৰৰ বহুতেই ভাৰতৰ ৰাষ্ট্ৰপতিলৈ ক্ষমাদান বিচাৰি আবেদন কৰে। ২০১৫ চনৰ জুলাই মাহত তেতিয়াৰ ৰাষ্ট্ৰপতি প্ৰণৱ মুখার্জীয়ে য়াকুব মেমন, আজমল কাচাব আৰু আফজল গুৰুকে ধৰি ২৪ টা অপৰাধীৰ ক্ষমা বিচাৰি কৰা আৱেদন নাকচ কৰিছিল। ২০০৪ চনৰ ১৪ আগষ্টত ১৯৯০ চনৰ ৫ মার্চত পশ্চিম বংগৰ ভৱানীপুৰত থকা আবাসিক এপার্টমেণ্টত হিতাল পাৰেখ নামৰ ১৮ বছৰীয়া যুৱতী এগৰাকীক হত্যা (বলাৎকাৰৰ পাছত) কৰাৰ অপৰাধত ধনঞ্জয় চেটার্জীক ফাঁচী দিয়া হৈছিল। ২০০৪ চনৰ ৪ আগষ্টত ক্ষমা বিচাৰি কৰা আবেদন ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে নাকচ কৰাৰ আগতে চেটার্জীক প্ৰায় ১৪ বছৰ আলিপুৰ কেন্দ্ৰীয় কাৰাগাৰত ৰখা হৈছিল।

২০১০ চনৰ ৩ মে'ত মুম্বাইৰ এখন বিশেষ আদালতে আজমল কাচাবক হত্যা, ভাৰতৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধ সূচনা, বিস্ফোৰক সামগ্ৰী লগত ৰখা আৰু আন কেইবাটাও গোচৰত দোষী সাব্যস্ত কৰিছিল। ২০১০ চনৰ ছ মে'ত একেখন আদালতে চাৰিটা দোষৰ বাবে কাচাবক মৃত্যুদণ্ড আৰু পাঁচটা দোষৰ বাবে যাবজ্জীৱন কাৰাদণ্ড বিহিছিল। ২০০৮ চনৰ ২৬ নৱেম্বৰত আন নটা পাকিস্তানী সন্ত্ৰাসবাদীৰসৈতে মিলি কাচাবে মুম্বাই আক্ৰমণ কৰি ১৬৬ গৰাকী লোকক হত্যা কৰিছিল। কাচাব ৮০ টা অপৰাধত দোষী সাব্যস্ত হৈছিল। ইয়াৰে ভিতৰত এখন দেশৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধ আৰম্ভ কৰা দোষটোৰ শাস্তি হ'ল মৃত্যুদণ্ড। ২০১১ চনৰ ২১ ফেব্ৰুৱাৰীত বোম্বে উচ্চ ন্যায়ালয় আৰু ২০১২ চনৰ ২৯ আগষ্টত উচ্চতম ন্যায়ালয়ে কাচাবৰ মৃত্যুদণ্ড বাহাল ৰাখি ৰায়দান কৰিছিল। ২০১২ চনৰ ৫ নৱেম্বৰত ভাৰতৰ ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে কাচাবৰ ক্ষমাৰ আবেদন নাকচ কৰিছিল আৰু ১২ নৱেম্বৰত কাচাবক এই খবৰটো দিয়া হৈছিল। ২০১২ চনৰ ২১ নৱেম্বৰত পুনেয়েৰবাড়া কেন্দ্ৰীয় কাৰাগাৰত কাচাবক ফাঁচী দিয়া হৈছিল। ২০০১ চনত ভাৰতীয় সংসদ ভৱন আক্ৰমণৰ এজন প্ৰধান ষড়যন্ত্ৰকাৰী হিচাপে আফজল গুৰুকদোষী সাব্যস্ত কৰি মৃত্যুদণ্ড বিহা হৈছিল। ভাৰতীয় উচ্চতম ন্যায়ালয়ে সংসদ ভৱন আক্ৰমণৰ ঘটনাটোৱে 'সামগ্ৰিকভাৱে সমাজৰ বিবিকক জোকাৰি গৈছে' বুলি সদৰি কৰি আফজলৰ মৃত্যুদণ্ড বাহাল ৰাখে। আফজলক ২০০৬ চনৰ ২০ অক্টোবৰত

ফাঁচী দিয়াৰ কথা আছিল যদিও কাৰিকৰি অসুবিধাৰ বাবে ২০১৩ চনৰ ৯ ফেব্ৰুৱাৰীৰ দিনাখন দিল্লীৰ তিহাৰ কেন্দ্ৰীয় কাৰাগাৰত এই মৃত্যুদণ্ড কাৰ্যকৰী কৰা হয়।

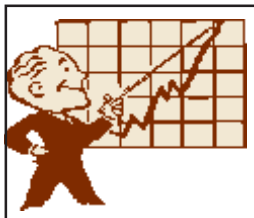
১৯৯৩ চনৰ বোম্বে বোমা বিস্ফোৰণৰ অন্যতম দোষী য়াকুব মেমনক ২০১৫ চনৰ ৩০ জুলাইত ভাৰতীয় সময়মতে ৰাতিপুৱা ৬.৩০ বজাত নাগপুৰ কেন্দ্ৰীয় কাৰাগাৰত ফাঁচী দিয়া হৈছিল। ২০১৩ চনৰ ২১ মার্চত ভাৰতজ্জয় উচ্চতম ন্যায়ালয়ে এই আক্ৰমণত বিত্তৰ যোগান ধৰি ষড়যন্ত্ৰৰ প্ৰত্যক্ষ অশীদাৰ হোৱাৰ দোষত মেমনক দোষী সাব্যস্ত কৰি মৃত্যুদণ্ড বাহাল ৰাখিছিল। তেতিয়াৰ মুখ্য ন্যায়াধীশ পি. চথাশিৱমৰনেতৃত্বত ন্যায়াধীশ বি. এছ. চৌহান আৰু ন্যায়াধীশ প্ৰফুল্ল চন্দ্ৰ পন্তৰ বিশেষ বিচাৰপীঠ খনে ২০১৩ চনৰ ৩০ জুলাইত মৌখিক শুনানীৰ সুযোগ বিচাৰি মেমনে কৰা আবেদন অগ্ৰাহ্য কৰে আৰু পৰিপত্ৰৰ জৰিয়তে পুনৰীক্ষণ আবেদনৰ গোহাৰি নামঞ্জুৰ কৰে। তেতিয়াৰ ৰাষ্ট্ৰপতি প্ৰণৱ মুখাৰ্জীয়ে ২০১৪ চনৰ ১১ এপ্ৰিলত মেমনৰ ক্ষমা বিচাৰি কৰা আবেদন অগ্ৰাহ্য কৰে। ইয়াৰ পাছত মেমনে ২০১৫ চনৰ ২১ জুলাইত চিকিৎসাৰ সুযোগ বিচাৰি কৰা আবেদনখন উচ্চতম ন্যায়ালয়ে নাকচ কৰে।

এইখিনিতে ১৯৮৪ চনৰ ইন্দিৰা গান্ধী হত্যা গোচৰত ন্যায়ালয়ে জাৰি কৰা ৬৫০ পৃষ্ঠাৰ লিখিত ৰায়দানটোৰ বিশেষ উল্লেখ কৰা হ'ল। গান্ধীক তেওঁৰ দেহৰক্ষী সকলে হত্যা কৰিছিল। ৰায়দানত দিল্লী উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ বিচাৰকৰ পেনেলে মত প্ৰকাশ কৰিছিল যে, "কোনো অজুহাত অথবা পৰিস্থিতিয়েই এনে কুঅভিসন্ধিমূলক আৰু কাপুৰুষালিৰে ভৰা কাৰ্যৰ প্ৰতিফল প্ৰশমিত কৰিব নোৱাৰে য'ত এগৰাকী আত্মৰক্ষাৰ কোনো সুযোগ নথকা মহিলাক তেওঁৰ সুৰক্ষা প্ৰদানৰ কাযচ্ছত্ত নিয়োজিত 'অভিভাৱক' সকলে নিৰ্মমতাৰে থকা-সৰকা কৰিলে।" ৰায়টোৱে "হত্যাৰ সবাতোকৈ অমানৱীয় পন্থাটোক' গৰিহণা দি কৈছিল যে "দুজন লোকে এগৰাকী বয়স্থা মহিলাক আগচি ধৰি নিৰ্দয়তাৰেএটা নহয় অতি কমেও ৩০ টা বুলেটেৰে তেওঁৰ দেহ থকা-সৰকা কৰাটো মনচক্ষুক জোকাৰি যোৱা এটা বীভৎস দৃশ্য।" এই অপৰাধত দোষী সাব্যস্ত হোৱা ষড়যন্ত্ৰকাৰী কেহৰ সিঙক ১৯৮৯ চনৰ ৬ জানুৱাৰীত ফাঁচী দিয়া হৈছিল। তাৰ পাছত পর্যায়ক্ৰমে সতৰন্ত সিং আৰু বীয়ন্ত্ সিঙক ফাঁটী দিয়া হৈছিল।

২০১২ চনৰ জুন মাহত পাঁচ বছৰীয়া কার্যকাল শেষ হ'বৰ সময়ত তেতিয়াৰ ৰাষ্ট্ৰপতি প্ৰতিভা পাটিলে ৩৫ টা অপৰাধীৰ মৃত্যুদণ্ডক যাবজ্জীৱন কাৰাদণ্ডলৈ পর্যবসিত কৰিছিল। ইয়াৰে চ্ছটা অপৰাধীক তেওঁ একে দিনাই (২ জুন) এই দয়া প্ৰদর্শন কৰিছিল বাবে বহুতে ইয়াৰ প্ৰতিবাদ কৰিছিল। ইয়াৰ পাছত বলাৎকাৰী আৰু যৌন নির্যাতনকাৰীক মৃত্যুদণ্ড প্ৰদানৰ ব্যৱস্থা প্ৰচলন হ'ব লাগে বুলি দাবী উত্থাপিত হৈছে। বিশেষকৈ ২০১২ চনৰ দিল্লী দলৱদ্ধ ধর্ষণ আৰু তাৰ পাছত একে ঘটনাবোৰৰ বাবে এই দাবী মানি লোৱাৰ প্ৰাসংগিকতা সুদৃঢ় হৈ পৰিছে। ওপৰৰ আলোচনাৰ পৰা গম পোৱা গ'ল যে অপৰাধৰ গুৰুতৰ ৰূপ অনুসৰি ভাৰতীয় পৃষ্ঠভূমিত দোষীক মৃত্যুদণ্ড বিহা হ'ব পাৰে।

৫.৮ জীয়াই থকাৰ অধিকাৰৰ সপক্ষে যুক্তি

ওপৰৰ শিতানবোৰৰ আলোচনাৰ পৰা এই কথা উপলব্ধি কৰিব পাৰি যে মৃত্যুদণ্ডৰ গুৰুত্বক সহজে আওকাণ কৰিব পৰা নাযায়। কিন্তু, ইয়াতে এটা বিৰোধী যুক্তি হ'ল মানৱ জীৱন অমূল্য। এই আপুৰুগীয়া গুণটোৰ ভিত্তিতে নিষ্ঠুৰ হত্যাকাৰী এটাৰ জীৱনো সমানেই মূল্যৱান বুলি গণ্য কৰা হয়। সেয়েহে এনে হত্যাকাৰীকো জীৱন জীৱয়াই থকাৰ পৰা বঞ্চিত কৰিব নোৱাৰি। এচামে বিশ্বাস কৰে যে অপৰাধীৰ কু আচৰণৰ দ্বাৰা অপৰাধীৰ জীৱনৰ মূল্য ধ্বংসপ্রাপ্ত নহয়। কোনোবা হত্যাকাৰী হ'লেও এই সত্য সলনি নহয়। কিন্তু বিছুমান উৎখাতবাদীয়ে এই যুক্তি মানি নলয়। যেতিয়ালৈকে জীৱন সংৰক্ষণ নকৰাৰ এটা উত্তম কাৰণ নাথাকে, তেতিয়ালৈকে সকলোৱে জীৱন সংৰক্ষিত থকা উচিত। যিসকলে মৃত্যুদণ্ড সমর্থন কৰে, তেওঁলোকে নিজৰ স্থিতিক ন্যায্যতা প্রদান কৰিব পাৰিব লাগিব। প্রত্যেকৰে জীৱন ধাৰণ কৰি যোৱাৰ অবিচ্ছেদ্য মানৱ অধিকাৰ এটা আছে। হত্যৰ দৰে কার্যত লিপ্ত থকা সকলো এই অধিকাৰৰ গৰাকী। এনে কার্যত জড়িত লোকক মৃত্যুদণ্ড দি অথবা ফাঁচীকাঠত ওলমাই এই অধিকাৰ খর্ব কৰা হ'ব পাৰে। কথাটোৰ 'জীৱনৰ মূল্য' বিষয়ক যুক্তিৰ সৈতে মিল আছে। ইয়াত কেৱল কথাটো মানৱ অধিকাৰৰ দিশেৰে বর্ণনা কৰা হৈছে। মৃত্যুদণ্ডৰ সৈতে জড়িত আন এটা সমস্যা ত্ত'ল নিৰপৰাধ লোক ফাঁচীকাঠত ওলমাৰ সম্ভাৱনা। ই প্রতিফলমূলক যুক্তিৰ বাবে এটা সমস্যা। যদি নিৰপৰাধ লোকক ফাঁচী দিয়াৰ এটা গুৰুতৰ আশংকা ৰৈ যায়, তেন্তে ই প্রতিফলৰ 'মানুহে যি প্রাপ্য সেয়া পোৱা উচিত' (যি প্রাপ্য 'কেৱল' সেয়াহে পোৱা উচিত) বোলা প্রধান নীতিটোৰ উলংঘন হ'ব। সেয়েহে এই দিশটো ৰাষ্ট্রৰ ন্যায়পালিকাই অত্যন্ত সাৱধানতা সহকাৰে নিৰীক্ষণ কৰা উচিত। কিন্তু দুর্ভাগ্যজনক ভাৱে কেতিয়াবা আইন বৃত্তিজীৱীৰ অসাধু মনোভাৱৰ বাবে এই নীতিটোৰ উলংঘা হোৱা দেখা যায়। আমেৰিকা যুক্তৰাষ্ট্রৰ দৰে দেশতো নিৰপৰাধ লোকক ফাঁচী দিয়াৰ ঘটনা সংঘটিত হৈছে। আকৌ, মৃত্যুদণ্ডৰ ভয়ে অপৰাধী মানসিকতাৰ লোকক গুৰুতৰ হিংসাত্মক অপৰাধ সংঘটিত কৰাৰ পৰা আঁতৰাই ৰাখিব নোৱাৰে। এই ক্ষেত্রত থকা এটা বিপৰীত যুক্তি হ'ল, যদি মৃত্যুদণ্ড বিহাৰ সুবিধা নাথাকে, তেন্তে অপৰাধৰ মাত্রাই সীমা চেৰাই যাব পাৰে।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

৪। খালী ঠাই পূৰণ কৰকঃ

মৃত্যুদণ্ড বুজোৱা ইংৰাজী শব্দ 'Capital Punishment' ৰ 'Capital' শব্দটোৰ মূল হ'ল লেটিন শব্দ....., যাৰ অর্থ.....।

৫। মৃত্যুদণ্ড মানে কি?

৬। এৰিষ্টটলে শাস্তি সম্পর্কে কেনে দৃষ্টিভংগী পোষণ কৰিছিল?

৭। জার্মান দার্শনিক ইমানুৱেল কাণ্টক মৃত্যুদণ্ডৰ সমর্থক বুলিব পাৰিনে?

৮। শাস্ত্রি তত্ত্ব সন্দভচ্ছ্রত হেগেলৰ দৃষ্টিভংগী কি আছিল?

৯। ৰাশ্বডেলে শাস্তিৰ বিষয়ে কি কৈছিল?

১০। মৃত্যুদণ্ড সম্পর্কে সংস্কাৰবাদীসকলৰ মনোভাৱ কেনে?

৫.৯ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- মৃত্যুদণ্ডৰ ইংৰাজী প্রতিশব্দ হ'ল 'Capital Punishment' অথবা 'Death Penalty' । ই হ'ল এটা চৰকাৰী অনুমোদনপ্রাপ্ত অনুশীলন। ইয়াৰ অধীনত কোনো এক গুৰুতৰ অপৰাধৰ বাবে ৰাষ্ট্রই কাৰোবাক মৃত্যুৰ শাস্তি বিহিব পাৰে।
- শাস্তি সম্পর্কে বিভিন্ন দার্শনিকে বিভিন্ন মত পোষণ কৰি আহিছে।
- সতর্কতামূলক তত্ত্বৰ সমর্থনকাৰীসকলৰ মতে শাস্তিৰ মূল লক্ষ্য হ'ল কোনো অপৰাধ পুনৰ সংঘটিত হোৱাত বাধা দিয়া। ইয়াত কোৱা হয় যে অন্যক সদৃশ অপৰাধ সংঘটিত কৰাত বাধা দিবলৈ দোষী অপৰাধীক শাস্তি দিবই লাগিব। এনে শাস্তি দৃষ্টান্তমূলক হোৱা উচিত।
- ইয়াক কঠোৰতা হ্রাসকাৰী প্রতিফলমূলক তত্ত্ব (Mollified Retributive Theory) বোলা হয়। তত্ত্বটোৰ আনটো ভাগৰ সমর্থকৰ মতে শাস্তি সদায় 'যেনে কুকুৰ তেনে টাঙোন' প্রকৃতিৰ হোৱা উচিত। গুৰুতৰ অপৰাধৰ শাস্তি গুৰুতৰ হোৱা উচিত। শাস্তিৰ প্রকৃতি অপৰাধৰ প্রকৃতি অনুসৰি নির্ধাৰণ কৰা উচিত। ইয়াক কঠোৰতাবাদী প্রতিফলমূলক তত্ত্ব (Regoristtic retributive theory) বোলা হয়। এই প্রসংগতে মৃত্যুদণ্ডৰ বিষয়টো উত্থাপিত হয়।
- ভাৰতত মৃত্যুদণ্ড এটা বৈধ শাস্তি। অপৰাধৰ গুৰুতৰ ৰূপ অনুসৰি ভাৰতীয় পৃষ্ঠভূমিত দোষীক মৃত্যুদণ্ড বিহা হ'ব পাৰে।
- মৃত্যুদণ্ডৰ বিষয়টো বহুতো দেশ আৰু ৰাজ্যত সক্রিয় বিতর্কৰ কেন্দ্রবিন্দু। এটা একক ৰাজনৈতিক আদর্শ অথবা সাংস্কৃতিক অঞ্চলৰ ভিতৰতে বিষয়টো সন্দর্ভত ভিন ভিন স্থিতি আছে। ইউৰোপীয়ান ইউনিয়নৰ মৌলিক অধিকাৰৰ ছনদৰ ২ নং অনুচ্ছেদৰ অধীনত মৃত্যুদণ্ড প্রদান কৰাটো নিষেধ কৰা হৈছে
- প্রতিফলমূলক তত্ত্বই ব্যতিক্রম পৰিস্থিতিত মৃত্যুদণ্ডক ন্যায্যতা প্রদান কৰে। মানুহৰ জীয়াই

থকাৰ অধিকাৰ হ'ল এটা মৌলিক অধিকাৰ। যদি কোনোবাই আন কাৰোবাৰ প্ৰাণহানি কৰে, তেন্তে ন্যায়ে সেই ব্যক্তিজনকো জীয়াই থকাৰ অধিকাৰৰ পৰা বঞ্চিত কৰাৰ দাবী তোলে। এইদৰেই মৃত্যুদণ্ডৰ ন্যায্যতাৰ বিষয়টো বুজাৰ চেষ্টা চলোৱা উচিত। কিন্তু সাধাৰণ দৃষ্টিৰে চাবলৈ গ'লে মৃত্যুদণ্ডৰ ধাৰণাটো যেতিয়াৰে পৰা প্ৰচলিত হৈছে তেতিয়াৰ পৰাই ইয়াক লৈ বিতৰ্ক চলি আছে বুলিব পাৰি।

- মানৱতাবাদীসকলৰ মতে সুস্থ আৰু দৃঢ় ৰাজহুৱা মতামত তথা গণ সজাগতাইহে প্ৰকৃতাৰ্থত অপৰাধ নিৰ্মূলত সহায় কৰিব পাৰে। অপৰাধ সংঘটিত কৰাসকলক অপৰাধ নিৰ্মূলৰ পন্থা হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰাটো হ'ল মানৱীয়তাৰ বিৰুদ্ধে কৰা অপৰাধ।
- যদি নিৰপৰাধ লোকক ফাঁচী দিয়াৰ এটা গুৰুতৰ আশংকা ৰৈ যায়, তেন্তে ই প্ৰতিফলৰ 'মানুহে যি প্ৰাপ্য সেয়া পোৱা উচিত' (যি প্ৰাপ্য 'কৰল' সেয়াহে পোৱা উচিত) বোলা প্ৰধান নীতিটোৰ উলংঘন হ'ব। সেয়েহে এই দিশটো ৰাষ্ট্ৰৰ ন্যায়পালিকাই অত্যন্ত সাৱধানতা সহকাৰে নিৰীক্ষণ কৰা উচিত। যদি মৃত্যুদণ্ড বিহাৰ সুবিধা নাথাকে, তেন্তে অপৰাধৰ মাত্ৰাই সীমা চেৰাই যাব পাৰে।

৫.১০ অধিক জানিবলৈ

1) Encyclopedia of Religion and Ethics.
2) John H. Piet and Ayodhya Prasad (ed) An Introduction to Applied Ethics.
3) Steven Luper & Curtis Brown, The Moral Life, Second Edition, Harcourt Brace College Publishers.
4) LaFollette, Hugh (2002). Ethics in practice: an anthology. Oxford: Blackwell.
5) Sinha, J.N., Manual of Ethics, New Central Book Agency (p) Ltd. London

৫.১১ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান

১। সতৰ্কতামূলক তত্ত্বৰ সমৰ্থনকাৰীসকলৰ মতে শাস্তিৰ মূল লক্ষ্য হ'ল কোনো অপৰাধ পুনৰ সংঘটিত হোৱাত বাধা দিয়া। ইয়াত কোৱা হয় যে অন্যক সদৃশ অপৰাধ সংঘটিত

কৰাত বাধা দিবলৈ দোষী অপৰাধীক শাস্তি দিবই লাগিব। এনে শাস্তি দৃষ্টান্তমূলক হোৱা উচিত।

২। সংস্কাৰমূলক তত্ত্বৰ সমর্থকসকলৰ মতে শাস্তিৰ লক্ষ্য হ'ল অপৰাধীৰ স্বভাৱৰ সংশোধন ঘটোৱা। কাৰণ, অপৰাধ সংঘটিত কৰাৰ আগতে অপৰাধী জন/ জনী সমাজৰ এজন সদস্য আছিল। সেয়েহে, অপৰাধীক ইতিবাচক স্বভাৱ-চৰিত্রৰে পুনৰ সংস্থাপিত হোৱাত সহায় কৰাটো সমাজৰ কর্তব্য। অপৰাধীৰ কল্যাণৰ বাবেই শাস্তি দিয়া উচিত। শাস্তিৰ লক্ষ্য হ'ল অপৰাধীৰ সমাজ বিৰোধী প্রৱণতাবোৰ শুধৰোৱা যাতে সি পুনৰ সমাজত নিজৰ হেৰোৱা প্রস্থিতি ঘূৰাই পায়। শাস্তিয়ে অপৰাধীক নৈতিক আদর্শ আৰু নৈতিক কর্তব্য সম্পর্কে সচেতন তথা শিক্ষিত কৰিব লাগে।

৩। প্রতিফলমূলক তত্ত্ব হ'ল শাস্তিৰ সৈতে জড়িত তৃতীয়টো গুৰুত্বপূর্ণ দৃষ্টিভংগী। এই তত্ত্ব সম্পূর্ণৰূপে ন্যায়িক ব্যৱস্থাৰ সৈতে জড়িত। এই তত্ত্ব অনুসৰি শাস্তি হ'ল ন্যায়ৰ কার্য। শাস্তি নিজেই হ'ল উপায়। ই আন কোনো কথা সাধন কৰাৰ উপায় নহয়। শাস্তিৰ প্রধান লক্ষ্য হ'ল প্রতিফল। ইয়াৰ উদ্দেশ্য হ'ল নৈতিক আইনৰ সর্বোপৰিতা তথা কর্তৃত্বক প্রতিৰক্ষা প্রদান কৰা আৰু অপৰাধীৰ প্রতি ন্যায় কৰা। প্রতিফলমূলক তত্ত্বৰ সমর্থকসকলৰ মতে সমাজৰ নীতি-নিয়ম উলংঘাকাৰীক শাস্তি দিব লাগে।

৪। 'Capital' শব্দটোৰ মূল হ'ল লেটিন শব্দ 'Capital'- অর্থ 'শিৰ মূৰ বিষয়ক'।

৫। মৃত্যুদণ্ডৰ ইংৰাজী প্রতিশব্দ হ'ল 'Capital Punishment' অথবা 'Death Penalty' । ই হ'ল এটা চৰকাৰী অনুমোদনপ্রাপ্ত অনুশীলন। ইয়াৰ অধীনত কোনো এক গুৰুতৰ অপৰাধৰ বাবে ৰাষ্ট্রই কাৰোবাক মৃত্যুৰ শাস্তি বিহিব পাৰে।

৬। গ্রীক দার্শনিক এৰিষ্ট'টলে শাস্তিক এটা নেতিবাচক পুৰস্কাৰ (negative reward) বুলি অভিহিত কৰিছিল। তেওঁৰ দৃষ্টিভংগী অনুসৰি ইচ্ছাকৃতভাৱে কোনো নৈতিক আইন উলংঘা কৰা ব্যক্তি এনে নেতিবাচক পুৰস্কাৰ লাভ কৰাৰ যোগ্য। সমাজে এনে ব্যক্তিক প্রাপ্য পুৰস্কাৰ লাভ কৰাৰ যোগ্য। সমাজে এনে ব্যক্তিক প্রাপ্য পুৰস্কাৰ দিয়া উচিত।

৭। জার্মান দার্শনিক ইমানুৱেল কাণ্টৰ মতে অপৰাধীক শাস্তি প্রদান কৰা উচিত। ইয়াৰ কাৰণ এইটো নহয় যে অপৰাধীয়ে এটা অপৰাধ সংঘটিত কৰিছে; শাস্তি প্রদানৰ মূল কাৰণ হ'ল অপৰাধীয়ে সংঘটিত কৰা কার্যটো তেওঁৰ নিজৰ বাবেও কল্যাণজনক নাছিল অথবা এই কার্যই অন্যৰো কোনো কল্যাণ নাসাধে। কাণ্টে শাস্তিৰ প্রতিফলমূলক তত্ত্বটো সমর্থন কৰিছিল। তেওঁ কৈছিল, "শাস্তিক কেতিয়াও অপৰাধী অথবা সমাজৰ বাবে এটা কল্যাণ সাধনকাৰী কার্যপন্থা ৰূপে প্রদান কৰিব নালাগে। শাস্তিৰ বিধি-বিধান হ'ল দ্ব্যর্থহীনভাৱে অৱশ্যকৰণীয় কার্য।'

৮। হেগেলে এই দৃষ্টিভংগী সমর্থন কৰিছিল। হেগেলে এই বুলিও কৈছিল যে অপৰাধীয়ে শাস্তি দাবী কৰে। শাস্তি অপৰাধীৰ পুৰস্কাৰ। শাস্তি হ'ল অপৰাধীৰ প্ৰাপ্য- অপৰাধীয়ে কোনো নৈতিক আইন ভংগ কৰি এনে পুৰস্কাৰ অৰ্জন কৰে। শাস্তিক সেয়েহে অপৰাধীৰ বাবে নেতিবাচক পুৰস্কাৰ বুলিও ক'ব পাৰি।

৯। চিন্তাবিদ ৰাশ্বডেলে প্ৰতিফলমূলক তত্ত্বৰ সমালোচনা কৰি শাস্তিৰ সংস্কাৰমূলক তত্ত্বটোৰ পোষকতা কৰিছিল। তেওঁ প্ৰতিফলমূলক তত্ত্বটোক এটা প্ৰতিহিংসামূলক তত্ত্ব বুলি কৈছিল। তেওঁৰ মতে অপৰাধৰ সমানুপাতিক হোৱাকৈ অপৰাধীক কিমান পৰিমাণৰ যাতনা প্ৰদান কৰা হ'ব সেয়া কোনোপধ্যে নিৰ্ধাৰণ কৰিব পৰা নাযায়।

১০। সংস্কাৰবাদী তত্ত্বৰ দ্বাৰা এই ভাৱধাৰাৰ সমৰ্থকসকলক সংস্কাৰবাদী নাইবা মানৱতাবাদী বুলি কোৱা হৈছে। সংস্কাৰবাদী সকল মৃত্যুদণ্ডৰ বিৰোধী। তেওঁলোকৰ মতে যদি নৈতিক আইন সাব্যস্তকৰণেই শাস্তিৰ লক্ষ্য হয়, তেন্তে ই প্ৰতিশোধৰ নামান্তৰ হ'ব। এই ভাৱধাৰা অনুসৰি অপৰাধ এটা সংঘটিত কৰাৰ সময়ত অপৰাধীজন সাময়িকভাৱে মানসিক সুস্থিৰতাহীন হৈ পৰে। সাধাৰণতে, কোনেও শীতল মস্তিষ্কৰে হত্যা কৰিব নোৱাৰে। কিন্তু, সমাজে যেতিয়া কাৰোবাক মৃত্যুদণ্ড বিহে, তেতিয়া ই শীতল মস্তিষ্কৰে এই সিদ্ধান্ত লয়। সেয়েহে, সমাজ আৰু ইয়াৰ নেতৃবৰ্গকো হত্যাৰ অপৰাধত মৃত্যুদণ্ড বিহা উচিত। মানৱতাবাদীসকলে বিশ্বাস কৰে যে অন্যৰ বাবে আদৰ্শ প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈ কাৰোবাৰ জীৱন নাশ কৰাটো হ'ল বৰ্বৰ নিষ্ঠুৰতাৰ প্ৰমাণ।

৫.১২ আৰ্হি প্ৰশ্ন

(ক) বস্তুধৰ্মী প্ৰশ্নঃ

১। 'Capital Punishment' ৰ অসমীয়া অৰ্থটো কি?

২। 'যেনে কুকুৰ টেনে টাঙোন' বোলা প্ৰবচনফাকিৰ অৰ্থ কি?

৩। মূল্য মীমাংসা কাক বোলে?

৪। নীতিশাস্ত্ৰ কি?

৫। শাস্তি মানে কি?

(খ) চুটি প্ৰশ্ন (প্ৰায় ১৫০ টা মান শব্দত উত্তৰ দিয়ক)

১। মৃত্যুদণ্ড বুলিলে কি বুজে?

২। শাস্তিৰ সতৰ্কতামূলক তত্ত্বটো কি?

৩। শাস্তিৰ সংস্কাৰমূলক তত্ত্বটো কি?

৪। শাস্তিৰ কঠোৰতা হ্ৰাসকাৰী প্ৰতিফলমূলক তত্ত্বটো কি?

৫। শাস্তিৰ কঠোৰতাবাদী প্ৰতিফলমূলক তত্ত্বটো কি?

(গ) ৰচনাধৰ্মী প্ৰশ্ন ঃ (প্ৰায় ৩০০-৫০০ টা মান শব্দত উত্তৰ দিয়ক)

১। মৃত্যুদণ্ড দিয়া উচিতনে? উদাহৰণ সহ ব্যাখ্যা কৰক।

২। মৃত্যুদণ্ড সন্দৰ্ভত মানৱতাবাদী অথবা সংস্কাৰবাদীসকলৰ মনোভাৱ কেনেধৰণৰ? এই মনোভাৱ ন্যায্যনে? কাৰণ দৰ্শাওক।

৩। ভাৰতত মৃত্যুদণ্ডৰ ৰেহৰূপ আৰু ইয়াৰ প্ৰয়োগ সম্পৰ্কে চমুকৈ আলোচনা কৰক।

৪। মৃত্যুদণ্ডৰ সপক্ষে আৰু বিপক্ষে যুক্তি দাঙি ধৰক। মৃত্যুদণ্ডই সমাজৰ অপৰাধৰ মাত্রা কম কৰিব পাৰেনে?

****